Lärarens sida: Avancerat, text 9, Natten bygger minnet

Faktatextsamtal i grupp · åk 4–9

Det nya är först bräckligt, i djupsömnen arbetar troligen samma nervceller som på dagen, så att minnet blir hållbart i hjärnbarken, och därför minns den som har sovit mer. Texten förklarar orsak och verkan, och modellen är Kedjan, blad 1. I vecka 4 har två elever i taget jobbkorten från avsnitt 2.

Läspasset: de fyra avsnitten	
Textens fråga	Lönar det sig att plugga hela natten före ett prov, och vad gör sömnen med det du har lärt dig?
Ord före läsningen	minne (nätverk av nervceller, ingen hårddisk) · hjärnbarken (hjärnans yttre lager, ingen trädbark) · djupsömn (svår att väcka, inte bättre sömn)
1 Bräckligt	Red ut: glosa: ord på ett annat språk · *”går förlorat”*: försvinner Lyssna efter: nytt minne · bräckligt · glöms fortast Lockar: hippocampus innanför tinningen. *”Vad händer med det nya de första timmarna?”* Bilden: Dagen: ett nytt nätverk av nervceller, och hippocampus
2 Samma nervceller	Red ut: *”om och om igen”*: många gånger · *”i samma ordning”*: som när råttan var vaken Lyssna efter: djupsömnen · aktiva igen · samma ordning Lockar: försöken med råttor. *”När blir dagens minnen aktiva igen?”* Sambandet: *”Eftersom det nya är bräckligt”*, alltså avsnitt 1 Bilden: Natten: samma nervceller arbetar igen i djupsömnen
3 Hållbart	Red ut: *”tar hjärnbarken över”*: får huvudrollen för minnet · hållbart: finns kvar länge Lyssna efter: hjärnbarken · finns kvar länge · knyts till det du vet Lockar: begreppet i biologi kopplat till kroppen. *”Vilka två delar arbetar tillsammans i djupsömnen?”* Sambandet: *”Det gör att”*, alltså följden av natten i avsnitt 2 Bilden: Pilen från hippocampus till hjärnbarken
4 Minns mer	Red ut: *”kom emellan”*: hände mellan läsningen och provet · deltagare: de som var med Lyssna efter: minns mer · en vaken natt · hippocampus mindre aktiv Lockar: nonsensstavelser år 1924. *”Vad hände med hippocampus efter en vaken natt?”* Sambandet: *”Därför”*, alltså för att minnet har blivit hållbart Bilden: Morgonen: mer kvar efter en natt med sömn
Om någon frågar	Hjälper det att plugga lite varje dag? Ja, att repetera vid flera tillfällen gör minnet mer hållbart. Hur länge behöver en tonåring på 13–17 år sova? 8–10 timmar, enligt Folkhälsomyndigheten. Är minnet som en hårddisk? Nej, minnen finns i nätverk av nervceller.

© Niclas Fohlin · niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp

Modellpasset: Kedjan för Natten bygger minnet	
Fördjupningen	Red ut: internatskola: skola där eleverna också bor · uppmärksamhet: att hålla tanken vid en sak Lyssna efter: fem eller nio timmar · sämre uppmärksamhet · två nätter räckte inte Lockar: internatskolan efter skolårets slut. *”Vad hände efter två nätter med nio timmar?”* Sambandet: *”vad för lite sömn gör”*, alltså led 4 i ett försök Bilden: Remsorna: samma början, olika nätter i mitten, samma slut
Modellen	Lägg först fram gruppens tidslinje från vecka 2 och fråga: *”Flikarna säger när. Var skriver vi varför?”* Den visar när, men inte varför. Ta sedan fram Kedjan, blad 1. Gruppen lägger fördjupningens post-it-lapp på En lapp till, med ett streck till led 4. Försöket visar vad för lite sömn gör, alltså led 4, och är inget femte led.
Orden	eftersom (natten) · det gör att (hållbart) · därför (minns mer) Utan flik: gruppen skriver *”först”* i led 1.
Svaret	Lyssna efter: först bräckligt · troligen hållbart i djupsömnen · utan sömn sämre Så kan det låta: *”Nej, troligen inte. Det nya är bräckligt. I djupsömnen arbetar troligen samma nervceller igen, och minnet blir hållbart i hjärnbarken. Utan sömn lär man sig sämre och minns mindre.”*
Rutan	Visste du att: intressant, för svaret håller utan farten, men den gör natten lättare att föreställa sig.
Samtala	Varför berättar författaren hur forskarna fick veta det? Varför börjar texten kvällen före ett prov? Ett svar: lottade grupper visar att sömnen gjorde skillnaden, och provet gör frågan till läsarens egen.

© Niclas Fohlin. Ur Faktatextsamtal i grupp, https://niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp.